

Mnenja moških o prostituciji in trgovanju z ljudmi

Mojca Pajnik*

Besedilo analizira izsledke javnomnenjske raziskave, ki je proučevala mnenja naključno izbranih moških respondentov o trgovanju z ljudmi in prostituciji v Sloveniji. Analiza je pokazala, da se prostitucija in trgovanje z ljudmi povezuje s politikami nadzora in mejnih režimov, pojavljata se kot pravna, moralna vprašanja, povezana s človekovimi pravicami, trgov delu in seksualno industrijo. Večina respondentov v odgovorih podpira legalizacijo prostitucije v Sloveniji, pri čemer se tisti z nižjo stopnjo izobrazbe v manjši meri strinjajo z legalizacijo, v primerjavi z višje izobraženimi pa izražajo tudi višjo podporo kaznovanim politikam. Večina vprašanih se tudi strinja, naj bo prostitucija na javnih mestih obravnavana kot prekršek. Ugotavljali smo zagate paradigme moralizma in kriminalizacije, ki ženske viktimizirajo, prostitucijo pa a priori obravnavajo kot nasilje. Vprašani relativno visoko ocenjujejo, da prostitucija uničuje družine in da je prostituiranje sramotno za posameznika oziroma posameznico. Podporniki legalizacije v manjši meri izražajo stališča do prostitucije, ki jih lahko pojasnimo znotraj paradigme moralizma. Obenem besedilo pokaže tudi na zagate paradigme seksualnega dela, ki ne reflektira vloge strank in ne prepozna situacij, ko prostitucija ni zgolj »prostovoljno seksualno delo«.

Ključne besede: prostitucija, trgovanje z ljudmi, javnomnenjska raziskava, legalizacija, restrikcija, seksualno delo

UDK: 176.5 + 343.545

Uvod

Pojmovanja prostitucije in trgovanja z ljudmi so različna, pogosto so si tudi nasprotujoča, zlasti pa so odvisna od specifične teoretske produkcije, na katero se sklicujejo. V socioloških besedilih pogosto zasledimo dvojno pojmovanje prostitucije, ki jo predstavlja kot nasilno dejanje nad ženskami oziroma kot obliko prisilnega dela ali, nasprotno, kot delo, ki ga posameznica ali posameznik za zaslužek opravlja prostovoljno. Po abolicionističnih obravnavah (Barry 1985, Jeffreys 2006, Farley 2006) so prostitutke žrtve nasilja, patriarhalnih praks in izkoriščanja zvodnikov, prostitucija pa dejavnost, ki vzdržuje neenakost med spoloma. Nasprotno je glede na perspektivo seksualnega dela (Doezema 2000) prostitucijo treba obravnavati kot legitimno delo – in ne kot žrtveno nedelo – in si prizadevati za priznanje pravic seksualnih delavk in delavcev.

Podobno se polarizirajo razprave tudi o trgovanju z ljudmi. S perspektive abolicionizma (Jeffreys 2006, Hughes 2000) je tako kot prostitucija tudi trgovanje z ljudmi – ki je največkrat trgovanje z ženskami in otroki – nasilje. Je kriminalno dejanje, ki ga je treba preprečiti s kriminalizacijo storilcev in zaščito žrtev. Pojmovanja s perspektive seksualnega dela

(Agustín 2006, Doezema 2000, Kempadoo et al. 2005) nasprotno obravnavajo trgovanje z ljudmi v kontekstu potrebe po deviktimizaciji žensk, vključenih v trgovanje z ljudmi; avtorice opozarjajo na potrebo po odpravljanju razrednih delitev, socialne neenakosti ter etnične in spolne diskriminacije, ki, kot pravijo, definirajo proces trgovanja z ljudmi v večji meri kakor kriminalne združbe.

Pregled obsežne literature pokaže, da v obravnavah prostitucije in trgovanja z ljudmi prevladujejo enoznačne obravnave, ki največkrat ne zajamejo raznolikosti in kontradiktornosti fenomenov. Da bi zapolnili to vrzel, tukaj izhajamo iz teze, da je prostitucija oblika dela in da lahko pomeni tudi izkoriščanje, zaznamovano z razlikami po spolu, pri trgovanju z ljudmi pa tudi suženjska razmerja. Ugotavljamo potrebo po obravnavi prostitucije in trgovanja z ljudmi, ki bo tematizirala različne vidike fenomenov: dela, nedela, ženskega dela, seksualne industrije, povpraševanja po ranljivi delovni sili.¹ V tem besedilu predstavljamo analizo izsledkov javnomnenjske raziskave, s katero smo proučevali mnenja respondentov o trgovanju z ljudmi in prostituciji v Sloveniji. Analiza rezultatov pokaže na večrazsežnost obeh pojmov in na neustreznost binarnega obravnavanja ter potrjuje našo tezo o potrebi po večdimenzionalnem pojmovanju prostitucije in trgovanja z ljudmi.

* Mojca Pajnik, dr. znanosti, znanstvena sodelavka na Mirovnem inštitutu, Inštitutu za sodobne družbene in politične študije, Metelkova 6, Ljubljana.

¹ Več o pojmovanjih prostitucije in trgovanja z ljudmi je dostopno v Pajnik (2008).

O vzorcu in pomenu trgovanja z ljudmi

Mednarodni raziskovalni projekt, na podlagi katerega je nastalo to besedilo,² je upošteval večdimenzionalnost prostitucije in trgovanja z ljudmi; fenomena je obravnaval z različnih gledišč, izpostavil pa je vidik povpraševanja moških strank po prostituciji. Zaradi takšne vsebinske izostritve je javnomnenska raziskava vključevala prebivalce Slovenije, moškega spola v starosti med 18 in 65 let, izvedena pa je bila na podlagi naključnega vzorca 306 respondentov.³

Po maloštevilnih raziskavah, ki so proučevale povpraševanje (Monto 2000, Anderson in O'Connell Davidson 2003), so uporabniki seksualnih storitev predvsem moški (95 % in več). Z upoštevanjem tega dejstva je bila naša javnomnenska raziskava zasnovana tako, da je ugotavljala odnos moških respondentov do prostitucije. Vsebinska izostritev na moške respondente noče prejudicirati, da po prostituciji ne povprašujejo tudi ženske, prav tako ne želimo napeljevati, da mnenja žensk, ki povprašujejo po seksualnih storitvah, oziroma mnenja respondentk, ki bi jih vključili v javnomnensko raziskavo, niso enako pomembna. Raziskava ni upoštevala odnosa žensk, uporabnic storitev seksualne industrije do prostitucije, kakor tudi ne mnenja respondentk ženskega spola v javnomnenski raziskavi, kar bo, upajmo, podrobneje proučeno v prihodnje.

Vprašalnik, na katerem temelji empirična raziskava, obsega več vsebinskih sklopov, s katerimi smo ugotavljali stališča o trgovanju z ljudmi in prostituciji kot fenomenih, povezanih: 1) z migracijami in mejnimi režimi, 2) s pravnim reguliranjem, 3) z družbeno moralo v povezavi z ideologemom »javnega reda in miru«, 4) s perspektivo človekovih pravic, izkoriščanjem in nasiljem, 5) s seksualno industrijo, položajem na trgu dela in odnosi moči in 6) s povpraševanjem po prostituciji.

² Raziskavo smo na Mirovnem inštitutu opravili leta 2006 v okviru projekta IOM *In-Depth Applied Research to Better Understand the Demand Side of Trafficking in Persons*. Raziskava o povpraševanju po seksualnih storitvah je temeljila na podatkih, pridobljeni na podlagi intervjujev, ki smo jih v Sloveniji, na Madžarskem, Poljskem in Slovaškem opravili s prostitutkami, prostitutki, strankami, posredniki pri prostituciji, oblikovalci vladnih politik in predstavniki nevladnih organizacij. Analiza intervjujev, ki so bili opravljeni v Sloveniji, je dostopna v Pajnik (2008), primerjavo med državami gl. Bianchi et al. (2007). V Sloveniji in na Madžarskem smo poleg kvalitativnih narativnih pripovedi za širši vpogled v proučevano temo izvedli tudi javnomnensko raziskavo – tukaj predstavljamo izsledke za Slovenijo, primerjava nekaterih rezultatov med državama je dostopna v Bianchi et al. (2007).

³ Računalniško podprto telefonsko anketiranje je v izvedbi družbe CATI potekalo junija 2006. Vzorec je reprezentativen glede na starost, izobrazbo in regijo, rezultati pa so uteženi.

Spodnja tabela prikazuje geografsko porazdelitev vzorca (tabela 1). Večina respondentov prihaja iz kraja z manj kot 500 prebivalci (38,7 %), v kraju z več kot 2.000 in manj kot 7.000 prebivalcev jih živi 26,2 %, 17,2 % jih je iz mesta z več kot 7.000 prebivalci. Iz dveh največjih mest prihaja 19 % respondentov, od tega 11,2 % iz Ljubljane in 6,8 % iz Maribora.

Tabela 1: Geografska porazdelitev vzorca

Regija	Odstotek
Pomurska, Podravska, Koroška	28,0
Osrednjeslovenska	23,1
Savinjska, Zasavska, Spodnjeposavska	18,8
Notranjsko-kraška, Goriška, Obalno-kraška	13,7
Gorenjska	9,8
Jugovzhodna Slovenija	6,6
Skupaj	100

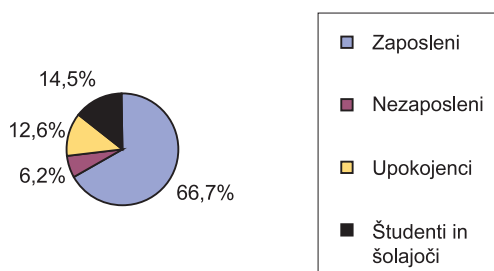
Starost respondentov v razponu od 18 do 65 let smo razdelili v štiri po velikosti primerljive razrede: največ, 30,3 % respondentov je starih med 38 in 50 let, v ostalih razredih je nekaj več kot 20 % anketirancev. Med respondenti prevladujejo visoko izobraženi in tisti s srednješolsko izobrazbo (tabela 2).

Tabela 2: Starost in izobrazba anketirancev (s šolajočimi) v razredih

Starost	Odstotek	Izobrazba	Odstotek
18–27 let	22,4	OŠ ali manj	12,2
28–37 let	21,7	Poklicna šola	24,2
38–50 let	30,3	Srednja šola	31,0
51–65 let	25,0	Višja, visoka, več	32,5
Zavrnil	0,5		
Skupaj	100	Skupaj	100

Večina respondentov je zaposlenih, nekaj manj kot 15 % jih je v procesu šolanja, med respondenti so tudi upokojeni, nezaposleni pa so v manjšini (slika 1).⁴

⁴ Respondente smo vprašali tudi po višini mesečnih prihodkov: iz podatkov so izvzeti šolajoči, sicer jih največ, 34 %, zasluži od 320 do 642 evrov, 25,2 % med 642 in 964, 11,3 % pa do 320 evrov. V manjšini so bili tisti brez dohodkov (1,8 %) in tisti z najvišjimi dohodki (6,5 % jih ima več kot 1.285 evrov mesečnega prihodka); 7,4 % respondentov na vprašanje ni odgovorilo.

Slika 1: Delovna aktivnost

Velika večina, 84,5 % od 306 respondentov je že slišala za trgovanje z ljudmi. Ti respondenti so v odgovorih na vprašanje o pomenih prepoznali večplastnost tega fenomena (tabela 3). Največ respondentov (55,3 %) trgovanje z ljudmi povezuje s prodajanjem ljudi, med temi jih je 7 % navedlo, da gre za prodajanje otrok, 2,5 % pa da gre za prodajanje žensk. S prisilno prostitucijo fenomen povezuje 30,2 % respondentov, 18,6 % jih meni, da trgovanje z ljudmi pomeni, da nekoga odpeljejo v tujino proti njeni/njegovi volji, 17,8 % pa da trgovanje pomeni izkoriščanje nekoga, ki dela za izjemno nizko plačilo. Ti podatki potrjujejo raznolikost v razumevanju pojma in pokažejo na povezanost trgovanja z ljudmi s seksualnim izkoriščanjem. Odgovori tudi kažejo, da so respondenti v manjši meri prepoznali širše družbene konotacije trgovanja z ljudmi; niso, denimo, navajali, da je fenomen povezan tudi z mednarodnimi migracijskimi politikami in politikami na trgu dela (prim. Pajnik 2008).

Tabela 3: Pomeni trgovanja z ljudmi (možnih je bilo več odgovorov)

	Odstotek
Nekdo je prodan	55,3
Nekdo je prisiljen v prostitucijo	30,2
Drugo: kriminal, tihotapljenje ljudi, prodaja športnikov, ilegalni prevozi tujcev, »vse za denar«	28,2
Izkoriščanje za izjemno nizko plačilo	17,8
Trgovanje s človeškimi organi	10,8
Suženjstvo	7,2
Nekoga preslepijo z obljubami o delu	6,3
Zaslugeh na tuj račun	2,9
Ne vem	2,7
Brez odgovora	0,4

Legitimizacija politik nadzora

V okviru prvega vsebinskega sklopa o povezavah prostitucije in trgovanja z ljudmi z migracijami in politikami mej so nas zanimala stališča o uravnavanju fenomenov s politikami nadzorovanja. Ko za vsako od trditev izračunamo povprečno vrednost strinjanja – respondenti so ocenjevali trditve na lestvici od 1 do 5, pri čemer so ocene pomenile: 1 »sploh se ne strinjam«, 5 »popolnoma se strinjam« –, ugotovimo, da so stopnje strinjanja v povprečju visoke in da se respondenti v največji meri strinjajo s trditvijo, da bi strožji ukrepi na mejah preprečili trgovanje z ljudmi (3,7). V nasprotju z nekaterimi novejšimi dognanji (Kempadoo et al. 2005, Berman 2003), da strožji ukrepi povečujejo in ne zmanjšujejo ranljivosti za trgovanje z ljudmi, respondenti, nasprotno, izražajo relativno visoko stopnjo strinjanja, da bi strožji mehanizmi nadzora nasploh (nadzor mobilnosti, deportacije, mejne kontrole) zmanjšali trgovanje z ljudmi.

Visoko stopnjo strinjanja s politikami nadzora in preprečevanja migracij kot ustreznih mehanizmov uravnavanja prostitucije in trgovanja z ljudmi lahko interpretiramo kot odraz zaščitniškega odnosa respondentov do nacionalne države in njenih politik, ki ga je mogoče potrditi tudi z visokim strinjanjem s trditvijo (45,8 %), da bi morali ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, deportirati. Več kot 40 % respondentov se strinja tudi s trditvijo, da bi države morale povečati nadzor nad mobilnostjo žensk (3,2). Več kot tretjina (35,4 %) jih prepoznava potrebo po zaščiti žensk, ki delajo v seksualni industriji, pred nasiljem za pomembnejšo od zaščite države, hkrati pa jih visok odstotek podpira deportacijo. Respondenti prepoznavajo pomembnost politik, ki bi pomenile zaščito posameznic v prostituciji, obenem pa odgovori kažejo na zaščitniški odnos do države.

S korelacijsko analizo ugotovimo, da so spremenljivke statistično značilno povezane, vendar so nekatere vrednosti korelacijskih koeficientov relativno nizke. Najmočnejše so povezane naslednje trditve: »legaliziranje migracij bi zmanjšalo trgovanje z ljudmi« in »zaščita žensk, ki delajo v seksualni industriji, pred nasiljem je pomembnejša od zaščite države«;⁵ »države bi morale povečati nadzor nad mobilnostjo žensk« in »zaščita žensk, ki delajo v seksualni industriji, pred nasiljem je pomembnejša od zaščite države«;⁶ ter »ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, bi morali deportirati« in »države bi morale povečati nadzor nad mobilnostjo žensk«.⁷

Glede na različno stopnjo končane izobrazbe ugotovimo, da je med skupinami različno izobraženih respondentov nekaj raz-

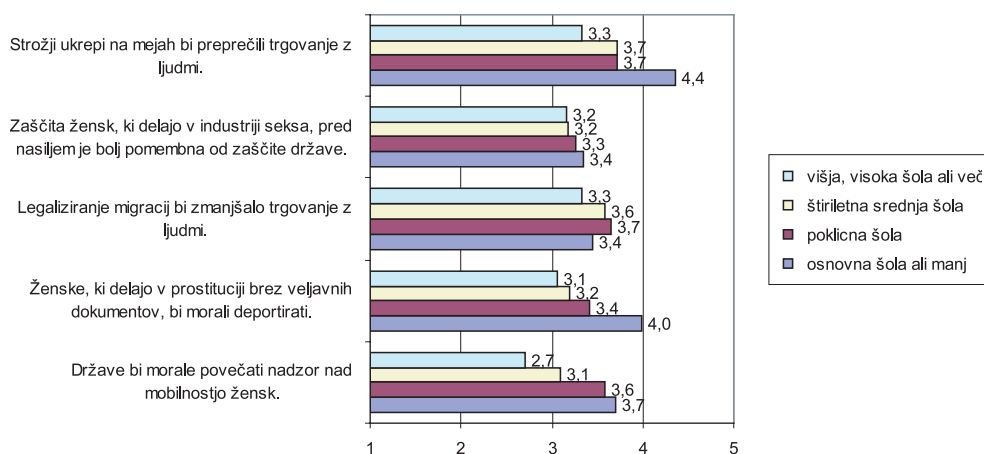
⁵ Vrednost r^2 , ki pokaže, s kolikim odstotkom ene spremenljivke pojasnimo drugo spremenljivko, znaša 0,290.

⁶ $r^2 = 0,244$.

⁷ $r^2 = 0,240$.

lik v strinjanju s trditvami (slika 2). Z vsemi trditvami se v povprečju najmanj strinjajo respondenti, ki imajo končano višjo, visoko šolo ali več, bolj pa se strinjajo respondenti z nižjo stopnjo izobrazbe. Analiza pokaže, da respondenti z višjo stopnjo izobrazbe v povprečju manj podpirajo politike nadzorovanja.⁸

njanje 22,1 % respondentov). Če respondenti v veliki meri podpirajo politiko kaznovanja strank, pa je manj tistih, ki menijo, da bi stranke morale opravljati nujne zdravstvene preglede, v primerjavi s tistimi, ki menijo, da bi to morale početi prostitutke, odstotka pa sta v obeh primerih visoka (80,6 % in 98,4 %).

Slika 2: Stališča o mejnih režimih in »ilegalnem« v migracijah glede na izobrazbo

Analiza (profili) je pokazala na povezave med stališči, ki izražajo podporo represivnim ukrepom. Med respondenti, denimo, ki se delno strinjajo s trditvijo »strožji ukrepi na mejah bi preprečili trgovanje z ljudmi«, je 39,9 % takih, ki se popolnoma strinjajo s trditvijo, da bi ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, morali deportirati. Med respondenti, ki se popolnoma strinjajo s prvo trditvijo, pa je 53 % takih, ki se popolnoma strinjajo tudi z drugo trditvijo.

Dimenzije »družbenega zla«

Respondenti so se izražali o pravnem statusu prostitucije, kjer večina (62,7 %) meni, da bi morala biti prostitucija v Sloveniji legalizirana (srednja vrednost je 3,8). V okviru tematskega sklopa o regulaciji in pravnem normiranju nas je zanimala tudi stopnja (ne)strinjanja s politiko kaznovanja, pri čemer je srednja vrednost strinjanja s trditvijo, da bi uporabnike prostitucije morali kaznovati 3,18 (strinjanje je izrazilo 46,3 % respondentov), medtem ko je srednja vrednost za trditev, da bi prostitutke morali kaznovati, nekoliko nižja in znaša 2,3 (stri-

Analiza je pokazala na pozitivno povezanost spremenljivk, s katerima smo merili stopnjo podpore restriktivnim politikam na področju prostitucije: korelacijska analiza pokaže na pozitivno povezanost trditev, da bi prostitutke morali kaznovati, in da bi ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, morali deportirati.⁹

Ugotovili smo tudi statistično značilne razlike v strinjanju s stališči o pravnem reguliranju prostitucije med različno izobraženimi: respondenti z najnižjo stopnjo izobrazbe se v najmanjši meri strinjajo, da bi prostitucijo v Sloveniji legalizirali (3,3), obenem pa se v primerjavi z ostalimi skupinami respondentov v največji meri strinjajo, da bi bilo prostitutke (3,3) in uporabnike prostitucije (4,3) treba kaznovati. S trditvijo, da bi bilo treba prostitutke kaznovati, se v najmanjši meri strinjajo respondenti, ki imajo dokončano višjo, visoko šolo ali več (1,8), prav tako se v najmanjši meri strinjajo s trditvijo, da bi morali kaznovati uporabnike prostitucije (2,8).

Čeprav večina podpira legalizacijo (ali morda prav zaradi tega), jih prav tako večina izraža pomisleke glede prostitucije (slika 3): 55,2 % respondentov meni, da prostitucija uničuje družine (3,6). Več kot tretjina jih meni, da je prostituiranje sramotno za posameznika (36,2 %, s srednjo vrednostjo 3,2). Kljub relativno visoki ugotovljeni stopnji moralizma večina respondentov

⁸ Razlike med skupinami so statistično značilne pri naslednjih trditvah: »države bi morale povečati nadzor nad mobilnostjo žensk« (F = 6,367, df = 3, sig = 0,00), »ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, bi morali deportirati« (F = 3,005, df = 3, sig = 0,03) in »strožji ukrepi na mejah bi preprečili trgovanje z ljudmi« (F = 4,293, df = 3, sig = 0,01).

⁹ Z eno spremenljivko lahko pojasnimo 25 % druge.

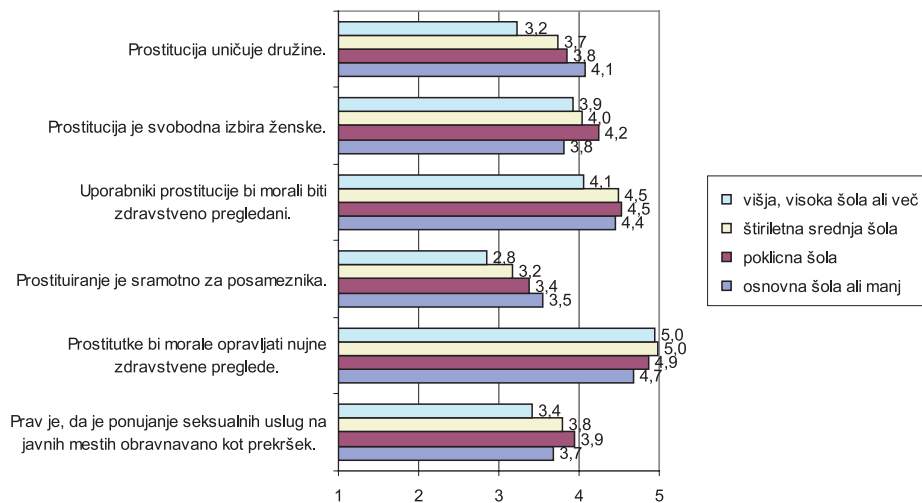
(66,2 %) meni, da je prostitucija svobodna izbira ženske (4). Tudi odstotek tistih, ki menijo, da se ženske lahko vedno odločajo, ali se bodo ukvarjale s prostitucijo, je relativno visok, in sicer 42,9.

Večina respondentov (62,3 %) se je tudi strinjala, naj bo prostitucija na javnih mestih obravnavana kot prekršek,¹⁰ kar nekatere študije (Kempadoo et al. 2005) interpretirajo kot moraliziranje in stališče za podporo kriminalizaciji prostitucije. Analiza pokaže, da sta trditvi »prostitucija bi morala biti v Sloveniji legalizirana« in »prav je, da je ponujanje seksualnih uslug na javnih mestih obravnavano kot prekršek«, negativno linearno povezani,¹¹ iz česar sklepamo, da se respondenti, ki podpirajo legalizacijo, izrekajo tudi za podporo dekriminalizaciji prostitucije.

Podatki tudi kažejo, da sta trditvi »prostitucija bi morala biti v Sloveniji legalizirana« in »prostitucija uničuje družine« negativno linearno povezani.¹² Sklepamo, da podporniki legalizacije v manjši meri izražajo stališča v odnosu do prostitucije, ki so okvirjena znotraj paradigme moralizma. Respondenti, denimo, ki podpirajo legalizacijo prostitucije, se v najmanjši meri strinjajo s trditvijo, da prostitucija uničuje družine.¹³

Nekaj razlik v stopnji strinjanja smo zaznali med skupinami različno izobraženih (slika 3): s trditvijo, da je prostituiranje sramotno za posameznika, se bolj strinjajo respondenti z nižjo stopnjo izobrazbe (respondenti z dokončano OŠ ali manj so trditev ocenili s povprečno oceno 3,5, medtem ko so respondenti z dokončano višjo ali visoko šolo strinjanje s trditvijo ocenili s povprečno oceno 2,9). Podobno je pri trditvi, da prostitucija uničuje družine, s katero se v največji meri strinjajo respondenti z najnižjo stopnjo izobrazbe: v povprečju so ti respondenti trditev ocenili z oceno 4,1, medtem ko so jo višje izobraženi ocenjevali z nižjimi povprečnimi ocenami.

Povprečne ocene so visoke tako za trditev, da bi prostitutke morale opravljati nujne zdravstvene preglede (4,9), kakor tudi za trditev, da bi morali biti uporabniki prostitucije zdravstveno pregledani – tu je vrednost nekoliko nižja, 4,4. Analiza tudi pokaže, da se s trditvijo »uporabniki prostitucije bi morali biti zdravstveno pregledani« v povprečju najmanj strinjajo respondenti z najvišjo stopnjo izobrazbe (4,1).

Slika 3: Strinjanje s trditvami o prostituciji glede na izobrazbo respondentov

¹⁰ Na zakonodajnem področju je bilo v Sloveniji z dekriminalizacijo leta 2003 ukvarjanje s prostitucijo odpravljeno kot prekršek. Pozneje se je zgodila ponovna (delna) kriminalizacija določene vrste prostitucije: kot prekršek zoper javni red in mir se kaznuje »sodelovanje, dovoljevanje ali podpiranje vdajanja prostituciji« (Gl. zakon o spremembah zakona o prekrških zoper javni red in mir, U. l. RS, št. 69/2003), za »nedostojno vedenje« pa se kaznuje tistega, ki na javnem kraju »spolno občuje, razkazuje spolne organe ali na vsiljiv način ponuja spolne usluge in s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi« (Gl. zakon o varstvu javnega reda in miru, Ur. l.

RS, št. 70/2006). Več o pravni ureditvi prostitucije in trgovanja z ljudmi ter o analizi sodnih praks v Sloveniji gl. Pajnik in Kavčič (2008).

¹¹ Z eno spremenljivko lahko pojasnimo približno 14 % druge spremenljivke.

¹² Z eno spremenljivko lahko pojasnimo približno 18 % druge spremenljivke.

¹³ Razlike med skupinami so statistično značilne, $F = 84,49$, $df = 2$, $sig = 0,00$.

Med skupinami različno izobraženih je nekaj razlik v stopnji strinjanja s trditvami, statistično značilne razlike med skupinami različno izobraženih ugotovimo pri naslednjih trditvah: a) »prostitutke bi morale opravljati nujne zdravstvene preglede«, s katero se močno strinjajo vsi respondenti, kljub temu pa so med skupinami različno izobraženih statistično značilne razlike – s trditvijo se manj strinjajo respondenti z nižjo stopnjo izobrazbe;¹⁴ b) »prostituiranje je sramotno za posameznika«, s katero se bolj strinjajo respondenti z nižjo stopnjo izobrazbe;¹⁵ c) »prostitucija uničuje družine«, s katero se v največji meri strinjajo respondenti z najnižjo stopnjo izobrazbe;¹⁶ d) »uporabniki prostitucije bi morali biti zdravstveno pregledani«, s katero se v povprečju najmanj strinjajo respondenti z najvišjo stopnjo izobrazbe (4,1), najbolj pa se strinjajo respondenti z dokončano poklicno šolo (4,5).¹⁷ Opazimo, da višja kot je izobrazba respondenta, nižja je povprečna ocena trditve.

Strinjanja s trditvami se nekoliko razlikujejo tudi glede na starost respondentov, vendar pa so razlike statistično značilne le pri trditvi »prostituiranje je sramotno za posameznika«. ¹⁸ S trditvijo se v največji meri strinjajo respondenti med 51 in 65 leti starosti, manj pa se s trditvijo strinjajo mlajši respondenti.

S korelacijsko analizo smo ugotovili, da so nekatere spremenljivke močno povezane, najmočnejše »prostitutke bi morali kaznovati« in »uporabnike prostitucije bi morali kaznovati«. ¹⁹ Prav tako sta močno pozitivno povezani strinjanji s trditvama, da prostitucija uničuje družine in da je prostituiranje sramotno za posameznika²⁰ ter da prostitucija uničuje družine in da bi uporabnike prostitucije bi morali kaznovati.²¹ Močno povezavo smo zaznali tudi med trditvama »prav je, da je ponujanje seksualnih uslug na javnih mestih obravnavano kot prekršek«, in »uporabnike prostitucije bi morali kaznovati«. ²² V teh primerih lahko potrdimo povezanost med spremenljivkami, s katerimi merimo stopnjo soglašanja s trditvami, ki na eni strani prostitucijo predstavljajo kot temo, ki zahteva represivne politike, in na drugi strani kot fenomen, ki ogroža družbene vrednote.

¹⁴ $F = 3,69$, $df = 3$, $sig = 0,01$.

¹⁵ $F = 3,20$, $df = 3$, $sig = 0,02$.

¹⁶ $F = 3,22$, $df = 3$, $sig = 0,02$.

¹⁷ $F = 4,71$, $df = 3$, $sig = 0,00$.

¹⁸ $F = 3,153$, $df = 3$, $sig = 0,03$.

¹⁹ $r^2 = 0,43$.

²⁰ $r^2 = 0,38$.

²¹ $r^2 = 0,35$.

²² $r^2 = 0,38$.

Respondenti, ki podpirajo strožjo zakonodajo na področju prostitucije, so se o prostituciji v večji meri izrekli na podlagi moralnih vrednot.

Tri skupine: legalizacija, restrikcija, neodločeni

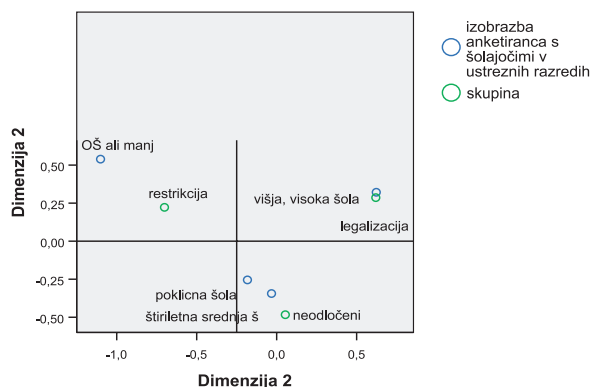
Stališča o načinih pravnega normiranja prostitucije smo preverjali tudi z razvrščanjem v skupine, metodo, s katero enote razvrstimo v skupine tako, da so si enote znotraj skupin čim bolj podobne po merjenih značilnostih, skupine pa čim bolj različne.²³ Z metodo razvrščanja smo dobili tri skupine respondentov: v prvi skupini je 32 % respondentov, v drugi 33 % in v tretji 35 %. V prvi skupini – restrikcija – so respondenti, ki so bolj naklonjeni restrikciji prostitucije, in menijo, da je prostituiranje sramotno, da bi se moralo kaznovati in da bi se prostitucija na javnih mestih morala obravnavati kot prekršek. V drugi skupini – legalizacija – so respondenti, ki se v največji meri strinjajo, da bi morala biti prostitucija v Sloveniji legalizirana, bolj kot respondenti drugih dveh skupin se strinjajo, da je prostitucija svobodna izbira in se ne strinjajo, da bi morali biti uporabniki prostitucije ali prostitutke kaznovani, kakor tudi ne, da bi bilo prostituiranje sramotno. V tretji skupini – neodločeni – so respondenti, ki se strinjajo, da prostitucija uničuje družine, prav tako se strinjajo, da je ponujanje seksualnih uslug na javnih mestih obravnavano kot prekršek. Obenem pa se bolj kot prva skupina strinjajo s tem, da bi morala biti prostitucija v Sloveniji legalizirana (tabela 4).

²³ Postopki združevanja v skupine temeljijo na merah podobnosti in različnosti med posameznimi enotami v prostoru, določenih z izbranimi spremenljivkami (merjenimi značilnostmi). Za analizo je bila uporabljena hierahična metoda razvrščanja v skupine.

Tabela 4: Povprečne vrednosti trditev po skupinah

Skupina	Prav je, da je ponujanje seksualnih storitev na javnih mestih obravnavano kot prekršek.	Prostitutke bi morale opravljati nujne zdravstvene preglede.	Prostituiranje je sramotno za posameznika.	Uporabniki prostitucije bi morali biti zdravstveno pregledani.	Prostitucija je svobodna izbira ženske.	Prostitucija uničuje družine.	Uporabnike prostitucije bi morali kaznovati.	Prostitucija bi morala biti v Sloveniji legalizirana.	Prostitutke bi morali kaznovati.
1	4,76	4,98	4,05	4,62	3,71	4,30	4,57	3,07	3,52
2	2,27	4,84	2,62	3,73	4,15	2,33	1,94	4,09	1,35
3	3,99	4,90	2,84	4,68	4,05	4,12	3,08	3,96	2,12
Skupaj	3,67	4,91	3,16	4,34	3,98	3,58	3,18	3,72	2,31

Če skupine primerjamo glede na stopnjo dokončane izobrazbe, ugotovimo, da je v prvi skupini velik delež respondentov z nizko stopnjo izobrazbe (osnovna in poklicna šola), v drugi skupini prevladujejo respondenti z višjo oziroma visoko izobrazbo, v tretji skupini pa je največji delež respondentov s štiritletno srednjo šolo in poklicno šolo. Med skupinami so statistično značilne razlike²⁴ (slika 4). V vseh treh skupinah so respondenti glede na starost razporejeni približno enakomerno, med skupinami ni statistično značilnih razlik glede starostne strukture.²⁵

Slika 4: Tri skupine glede na izobrazbo

Analiza pokaže, da se respondenti, ki so bolj naklonjeni legalizaciji prostitucije, v povprečju najmanj strinjajo s trditvami, s katerimi merimo stopnjo podpore restriktivnim politikam; v najmanjši meri so izrazili podporo trditvi, da bi morale države povečati nadzor nad mobilnostjo žensk, prav

tako so v najmanjši meri podprli deportacije in strožje ukrepe na mejah kot mehanizem preprečevanja trgovanja z ljudmi. Skupina respondentov, ki se bolj nagiba h kaznovanju prostitucije, se v največji meri strinja s trditvijo, da bi morale države povečati nadzor nad mobilnostjo žensk, da bi strožji ukrepi na mejah preprečili trgovanje z ljudmi, kakor tudi s trditvijo, da bi ženske brez veljavnih dokumentov morali deportirati.

Med skupinami je tudi nekaj razlik glede strinjanja s trditvami: a) »države bi morale povečati nadzor nad mobilnostjo žensk«, s katero se v povprečju najbolj strinja skupina respondentov, ki je bolj naklonjena restrikciji (3,5), in najmanj skupina, ki je bolj naklonjena legalizaciji (2,8);²⁶ b) »ženske, ki delajo v prostituciji brez veljavnih dokumentov, bi morali deportirati«, s katero se, podobno, v največji meri strinjajo respondenti, ki so v skupini, ki je bolj naklonjena restrikciji (3,8), najmanj pa skupina respondentov, ki je bolj naklonjena legalizaciji (2,7);²⁷ c) »strožji ukrepi na mejah bi preprečili trgovanje z ljudmi«, s katero se, kakor s prejšnjima, v največji meri strinja skupina respondentov, ki podpira restrikcijo (4,4), manj pa se s trditvijo strinjajo respondenti, ki so bolj naklonjeni legalizaciji (3,1).²⁸

Prostitucija kot »prostovoljno delo«

V obravnavah prostitucije s perspektive človekovih pravic se pokaže, da se respondenti v veliki meri strinjajo, da je prisilna prostitucija sorodna suženjstvu (4,7, 90,2 %). Respondenti prepoznajo razlike med prisilno in prostovoljno prostitucijo; prisilno dojemajo kot suženjstvo, obenem pa rezultati kažejo tudi na visoko stopnjo strinjanja, da je prostitucija svobodna izbira.

²⁴ $\chi^2 = 33,328$, $df = 10$, $sig = 0,00$.

²⁵ $\chi^2 = 4,721$, $df = 6$, $sig = 0,58$.

²⁶ $F = 5,12$, $df = 2$, $sig = 0,01$.

²⁷ $F = 11,97$, $df = 2$, $sig = 0,00$.

²⁸ $F = 17,05$, $df = 2$, $sig = 0,00$.

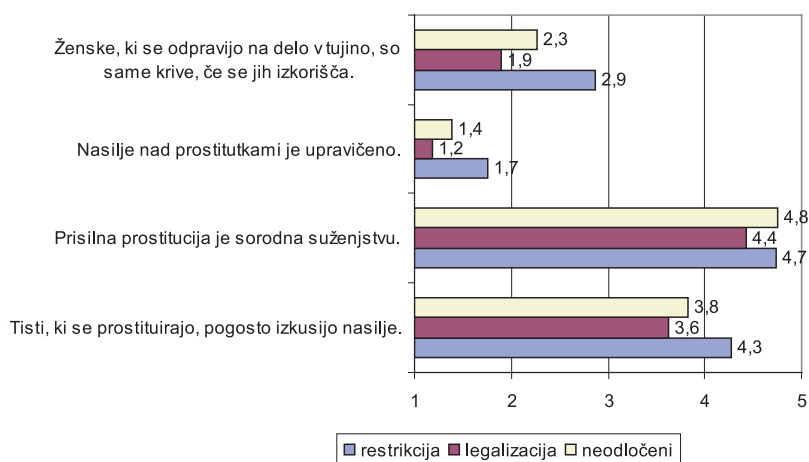
Ugotavljali smo, da ima strogo ločevanje prostovoljne od prisilne prostitucije lahko za posledico neprepoznavanje, denimo, prisilnih elementov v prostovoljni prostituciji. Visok odstotek strinjanja s trditvami, da je prostitucija svobodna izbira in da se posameznice vedno lahko odločajo, ali se bodo ukvarjale s prostitucijo ali ne, lahko pojasnimo kot neprepoznavanje respondentov, da prostitucijo lahko določajo širše družbeno-ekonomске okoliščine. Tisti, denimo, ki menijo, da je prostitucija svobodna izbira žensk, v večji meri menijo, da se ženske lahko vedno odločajo, ali se bodo ukvarjale s prostitucijo.²⁹ To potrjuje verjetnost, da večje kot je prepoznavanje prostitucije znotraj paradigme dela, ki jo spremlja podpora legalizaciji, manjše je prepoznavanje položaja, ko prostitucija ni izbira in ko gre lahko za trgovanje z ljudmi. Po drugi strani pa lahko pomeni prepoznavanje prostitucije kot zavestne, prostovoljne dejavnosti tudi priznavanje legitimnosti določenim odločitvam posameznic, v nasprotju, denimo, s perspektivo apriorne viktimizacije.

Respondenti v prostituciji prepoznavajo tudi elemente nasilja: večina (62,1 %) jih soglaša, da prostitutke pogosto izkusijo nasilje, s tem se jih ne strinja samo 9,3 %. Velika večina nasilje nad prostitutkami tudi obsoja: 87,1 % jih meni, da nasilje nad prostitutkami ni upravičeno. Manjši je odstotek (55,4 %) tistih, ki soglašajo, da ženske, ki se odpravijo na delo v tujino, niso same krive, če se znajdejo v izkoriščevalskih razmerjih. Mogoča je interpretacija, da respondenti ne legiti-

zirajo migracij, odločitve za delo v tujini v tolikšni meri, kot so kritični do nasilja v prostituciji.

Glede na različno stopnjo izobrazbe ugotovimo, da je med respondenti nekaj razlik, vendar so razlike statistično značilne za dve trditvi, in sicer: a) »prisilna prostitucija je sorodna suženjstvu«,³⁰ s katero se v največji meri strinjajo respondenti z najvišjo stopnjo izobrazbe, v najmanjši pa respondenti z dokončno osnovno šolo ali manj, ter b) »nasilje nad prostitutkami je upravičeno«,³¹ s katero se najbolj strinja skupina respondentov z dokončano osnovno šolo ali manj, v povprečju najnižje pa so jo ocenili respondenti z najvišjo stopnjo izobrazbe.

Če primerjamo strinjanje z navedenimi trditvami med skupinami respondentov glede na restrikcijo/legalizacijo prostitucije, ugotovimo, da so respondenti, ki v večji meri podpirajo restriktivne ukrepe na področju prostitucije, bolj pozitivno ocenjevali vse trditve glede na preostali dve skupini; razlike med skupinami pa so za vse trditve statistično značilne. Podatki kažejo, da se prva skupina, ki podpira restriktivne ukrepe, bolj kakor drugi dve strinja s trditvama, da je nasilje nad prostitutkami upravičeno (1,8), in da so ženske, ki se odpravijo na delo v tujino, same krive, če jih izkoriščajo (2,9). Skupina respondentov, ki so bolj naklonjeni legalizaciji, se v povprečju najmanj strinja z vsemi štirimi trditvami (slika 5); analiza variance je pokazala, da so razlike med skupinami statistično značilne.

Slika 5: Stališča o prostituciji glede na pripadnost skupini

²⁹ Spremenljivki sta medsebojno pozitivno linerano povezani; z eno spremenljivko lahko pojasnimo 26 % druge spremenljivke.

³⁰ $F = 7,64$, $df = 3$, $p = 0,00$.

³¹ $F = 8,16$, $df = 3$, $p = 0,00$.

Seksualna industrija in seksualno delo: kje so stranke?

V raziskavi smo ugotavljali tudi stališča o prostituciji in trgovanju z ljudmi v kontekstu seksualne industrije, odnosov

moči in položaja na trgu dela. Velika večina (87,4 %) je trgovanje z ljudmi prepoznala kot dobičkonosen posel, večina (73,3 %) tudi soglaša, da trgovanje z ljudmi pogojujejo obstoječi odnosi moči. Respondenti kriminalizacije seksualnega trga povečini ne vidijo kot mehanizma, ki bi izboljšal položaj oseb v prostituciji, z nasprotnim pa se je strinjalo 28,6 % respondentov. Ti rezultati so skladni z nekaterimi dognanji (Anderson in O'Connell Davidson 2003), da kriminalizacija in restriktivna politika nasploh lahko povečujejo ranljivost ljudi za trgovanje. Respondenti so v veliki meri tudi mnenja, da prostitucijo in trgovanje z ljudmi določajo širše življenjske okoliščine, 70,4 % jih soglaša, da bi izboljšanje socialno-ekonomskega položaja pozitivno vplivalo na žrtve trgovanja z ljudmi.

Respondenti prepoznajo razvito seksualno industrijo kot pomemben sektor, ki določa razmerja v prostituciji in v procesu trgovanja za namene seksualnega izkoriščanja. Večina (30,2 %) ugotavlja, da kriminalizacija seksualne industrije ne bi izboljšala položaja prostitutk. Mnenje je skladno z ugotovitvami (Outshoorn 2004), da kriminalizacija lahko poslabša položaj prostitutk in poveča negotovost in nasilje v razmerjih v prostituciji in tudi trgovanju z ljudmi, čeprav je visok tudi odstotek tistih (28,6), ki menijo nasprotno.

Analiza pokaže, da med tremi skupinami, ki smo jih definirali v odnosu do prostitucije (legalizacija, restrikcija, neodločeni), ni velikih razlik glede strinjanja z navedenimi trditvami. Skupina neodločenih v povprečju nekoliko višje ocenjuje trditve od preostalih dveh skupin. Statistično značilne razlike glede strinjanja s trditvami veljajo za trditev »kriminalizacija industrije seksa bi izboljšala delovne pogoje prostitutk«,³² s katero se najbolj strinja skupina, ki bolj podpira restriktivno politiko (3,04), najmanj pa skupina, ki je za legalizacijo (2,6).

Večina respondentov (67,6 %, 3,99) prevzema stališče, ki prostitucijo naturalizira kot »naravni red stvari«. Gre za percepcijo povpraševanja po seksualnih storitvah kot nečesa »naravnega«, imanentnega človekovi (moški) naravi. Takšne interpretacije so bile predmet kritik, češ da povpraševanje pojmujejo kot nekaj samoumevnega in ga ne obravnavajo znotraj širših družbenih odnosov. Ob tem velja izpostaviti, da 28,3 % respondentov meni, da stranke niso soodgovorne za izkoriščanja v prostituciji. V večji meri (74,3 %) pa se respondenti strinjajo, da povpraševanje strank povečuje ranljivost za trgovanje z ljudmi.³³

³² $F = 3,175$, $df = 2$, $p = 0,04$.

³³ V raziskavi smo ugotavljali družbene implikacije povpraševanja strank po prostituciji: respondenti so se med drugim opredeljevali do naslednjih trditev: »Moški, ki kupujejo seksualne storitve, nimajo nobene odgovornosti za izkoriščanje, v katerem se znajdejo prostitutke«, in »povpraševanje strank po seksualnih storitvah povečuje ranljivost za trgovanje z ljudmi za namene prostitucije«.

Vrednosti trditev smo ugotavljali tudi glede na razvrščenost v eno od skupin (legalizacija, restrikcija, neodločeni). Statistično značilne razlike so pri strinjanju s trditvama »moški, ki kupujejo seksualne storitve, nimajo nobene odgovornosti za izkoriščanje, v katerem se znajdejo ženske«,³⁴ in »povpraševanje po seksualnih storitvah spreminja prostitutke v tržno blago«. Tisti, ki izražajo stališča v prid legalizaciji, v večji meri kot skupina, ki zagovarja restriktivno politiko, menijo, da stranke niso odgovorne za potencialna izkoriščanja v prostituciji. Respondenti, ki podpirajo restriktivnejše politike, v večji meri kot respondenti iz preostalih dveh skupin menijo, da povpraševanje strank, vzvodnikov in lastnikov klubov po seksualnih storitvah povečuje trgovanje z ljudmi za prostitucijo (tabela 5). Tu se pokaže šibkost paradigme prostitucije kot seksualnega dela. Vidik namreč v celoti spregleda, da razmerja v prostituciji določajo tudi stranke; da torej ne gre samo za razmerja med prostitutkami in vzvodniki.

Tabela 5: Povprečne vrednosti trditev o trgovanju z ljudmi glede na pripadnost skupini

	Skupina		
	Restrikcija	Legalizacija	Neodločeni
Uporaba seksualnih storitev ima dolgo zgodovino in predstavlja naravni red stvari.	3,89	3,96	4,07
Moški, ki kupujejo seksualne storitve, nimajo nobene odgovornosti za izkoriščanje, v katerem se znajdejo ženske.	3,52	2,98	3,07
Povpraševanje strank po seksualnih storitvah povečuje trgovanje z ljudmi za prostitucijo.	4,26	3,89	4,08
Sprejemljivo je, da imajo fantje prvo seksualno izkušnjo s prostitutko.	2,08	1,86	1,80
Povpraševanje lastnikov nočnih klubov in vzvodnikov povečuje trgovanje z ljudmi za prostitucijo.	4,32	4,15	4,21
Povpraševanje po seksualnih storitvah spreminja prostitutke v tržno blago.	4,49	4,03	4,39

³⁴ $F = 4,565$, $df = 2$, $sig = 0,01$.

³⁵ $F = 5,348$, $df = 2$, $sig = 0,00$.

Zanimali so nas tudi razlogi, zaradi katerih po mnenju respondentov moški uporabljajo seksualne storitve, pri čemer so respondenti, podobno kakor tudi intervjuvanci (kvalitativna raziskava v Pajnik 2008), navajali več odgovorov. 26,9 % jih meni, da je razlog, da nimajo drugih možnosti in da ne najdejo partnerke, 22,4 % jih za razlog navaja nezadovoljstvo s seksualnimi odnosi, 14 % radovednost, 13,2 % odnose s partnerko, 10 % realizacijo fantazije itn.

57,4 % respondentov je navedlo, da moški najpogosteje iščejo prostitutke prek klubov in barov, 50,6 %, da so najpogostejši medij revije, 21,2 % pa, da je to internet. Omenjali so povpraševanje po ulični prostituciji; podobno kot intervjuvanci (Ibid.) so tudi respondenti za prostore, kjer moški iščejo prostitutke, navajali turistična mesta, hotele in masažne salone.

Večina respondentov je odgovorila, da ne poznajo nikogar, ki bi v zadnjem letu imel izkušnjo s prostitucijo. Glede na majhno pozornost, ki se posveča prostituciji, pa se zdi odstotek tistih, ki poznajo uporabnike prostitucije (teh je 14,5 %), relativno visok. Med temi je 40 respondentov (13 %) povedalo, da poznajo do pet takih moških, trije respondenti so omenili, da poznajo med pet in deset strank, dva anketiranca pa sta povedala, da poznata več kot deset moških, ki hodijo k prostitutkam. Nekaj, 14,5 %, jih je odgovorilo, da so prišli v stik s prostitutko v baru, 7,2 % omenja revije, posredniške agencije ali internet, 6,9 % pa jih omenja osebna poznanstva.

Sklep

Z analizo javnomnenjske raziskave na vzorcu 306 naključno izbranih respondentov moškega spola v Sloveniji smo stališča o prostituciji in trgovanju z ljudmi ugotavljali s proučevanjem različnih razsežnosti fenomenov. Te se oblikujejo znotraj paradigme: politik nadzora in mejnih režimov, kot pravna, moralna vprašanja, kot fenomen človekovih pravic in tudi kot vprašanja, povezana s trgovino z deli in seksualno industrijo.

Večina respondentov (62,7 %) podpira legalizacijo prostitucije v Sloveniji, pri čemer se respondenti z nižjo stopnjo izobrazbe v manjši meri strinjajo z legalizacijo, v primerjavi z višje izobraženimi pa izražajo tudi višjo podporo kaznovanim politikam. Večina respondentov (62,3 %) se tudi strinja, naj bo prostitucija na javnih mestih obravnavana kot prekršek, analiza povezanosti spremenljivk pa pokaže, da se respondenti, ki podpirajo legalizacijo, izrekajo tudi za podporo dekriminalizaciji prostitucije.

Respondenti v splošnem prepoznajo pomembnost preprečevanja izkoriščanja in nasilja kot mehanizmov za zaščito posameznik v prostituciji, hkrati pa je v veliki meri prisoten

tudi zaščitniški odnos do države. Tega smo ugotavljali na podlagi odobranja politik nadzora meja in mobilnosti žensk, politik deportacij in ne nazadnje z merjenjem stališč, ki prostitucijo pojasnjujejo skozi paradigmo moralizma.

Respondenti relativno visoko ocenjujejo, da prostitucija uničuje družine (3,6) in da je prostituiranje sramotno za posameznika oziroma posameznico (3,2). Podporniki legalizacije v manjši meri izražajo stališča do prostitucije, ki jih lahko pojasnimo znotraj paradigme moralizma, obenem v okvirih te paradigme respondenti z nižjo izobrazbo izražajo večjo stopnjo strinjanja.

Analiza potrjuje tudi povezanost med spremenljivkami, s katerimi ugotavljamo stališča, ki na eni strani prostitucijo pojasnjujejo z represivnimi politikami in jo na drugi strani vrednotijo kot moralno vprašanje. Respondenti, ki so bolj naklonjeni legalizaciji prostitucije, v povprečju najmanj podpirajo restriktivne politike. V primerjavi z drugima skupinama respondentov strank ne dojemajo kot pomembnih akterjev v prostituciji. Prav tako v manjši meri prepoznajo možnost nasilja in izkoriščanja v prostituciji. Podporniki legalizacije na eni strani prepoznajo ženske kot akterke, ki se odločajo o svojem življenju, in prostitutke v manjši meri viktimizirajo. Obenem pa so manj senzibilni za prepoznavanje izkoriščevalskih odnosov v prostituciji in trgovanju z ljudmi. Analiza odgovorov potrjuje omenjene zagate paradigme moralizma in kriminalizacije, ki ženske viktimizirajo, prostitucijo pa a priori obravnavajo kot nasilje. Potrjuje pa tudi zagate paradigme seksualnega dela, ki ne reflektira vloge strank in ne prepozna situacij, ko prostitucija ni zgolj »prostovoljno seksualno delo«.

Literatura

1. Agustín, L. (2006). The Disappearing of a Migration Category: Migrants Who Sell Sex. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32 (1): str. 29–47.
2. Anderson, B.; O'Connell Davidson, J. (2003). *Is Trafficking in Human Beings Demand Driven? A Multi-Country Pilot Study*. IOM Migration Research Series, št. 15. Geneva, IOM.
3. Barry, K. (1985). *Female Sexual Slavery*. New York, New York University Press.
4. Berman, J. (2003). (Un)Popular Strangers and Crises (Un)Bounded: Discourses of Sex-Trafficking, European Immigration and National Security Under Global Duress. *European Journal of International Relations*, 9 (1): str. 37–86.
5. Bianchi, G.; Popper, M.; Lukšič, I. (2007). *Between Demand and Supply: A Regional Analysis of Four Country Studies on the Supply and Demand for Sex Services and Trafficking in Hungary, Poland, Slovakia and Slovenia*. Geneva, IOM.
6. Doezenia, J. (2000). Loose Women or Lost Women: The Re-emergence of the Myth of White Slavery in Contemporary Discourses of Trafficking in Women. *Gender Studies*, 18 (1): str. 23–50.

7. Farley, M. (2004). "Bad for the Body, Bad for the Heart": Prostitution Harms Women Even if Legalized or Decriminalized, **Violence Against Women**, 10 (10): str. 1087–1125.
8. Hughes, D. M. (2000). The "Natasha" Trade: The Transnational Shadow Market of Trafficking in Women. **Journal of International Affairs**, 53 (2): str. 625–51.
9. Jeffreys, S. (2006). The Traffic in Women: Human Rights Violation or Migration for Work? V: Agrawal, A. (ur.): **Migrant Women and Work**. New Delhi, Sage, str. 195–217.
10. Kempadoo, K.; Sanghera J.; Pattanaik, B., ur. (2005). **Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights**. Boulder, Paradigm Publishers.
11. Monto, M. A. (2000). Why Men Seek out Prostitutes. V: Weitzer, R. (ur.): **Sex for Sale: Prostitution, Pornography and the Sex Industry**. London, Routledge, str. 67–83.
12. Outshoorn, J. (2004). Pragmatism in the Polder: Changing Prostitution Policy in the Netherlands. **Journal of Contemporary European Studies**, 12 (2): str. 165–76.
13. Pajnik, M. (2008). **Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij**. Ljubljana: Mirovni inštitut.
14. Pajnik, M.; Kavčič, U. (2008). Sodne prakse s področja trgovanja z ljudmi in prostitucije v Sloveniji. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 59 (2): str. 141–154.

Male opinion about prostitution and trafficking in human beings

Mojca Pajnik, Ph. D., Research Associate, The Peace Institute - Institute for Contemporary Social and Political Studies, Metelkova 6, 1000 Ljubljana, Slovenia

The paper analyses the results of public opinion research that examined the attitudes of randomly selected male respondents to trafficking in human beings and prostitution in Slovenia. The analysis shows how both prostitution and trafficking in human beings are related to policies of control and border regimes and appear as legal or moral questions, addressing issues of human rights, the labour market and the sex industry. The majority of respondents supported the legalization of prostitution in Slovenia; those with a lower level of education were less favourable to its legalization and compared to highly educated respondents, they were more supportive of suitable sentencing policies. Most respondents also agreed that soliciting in a public place should be considered to be a minor offence. The paper exposes the shortcomings of the paradigm of moralization and criminalization which serve to victimize women and treat prostitution as an *a priori* violent activity. Most respondents also considered that prostitution destroys families and that it is shameful for males as well as for females. Advocates of legalization expressed to a lesser degree attitudes toward prostitution that can be explained within the paradigm of moralization. At the same time, the analysis highlights the inconsistencies of the sex work paradigm that does not reflect the role of clients and is blind to situations in which prostitution does not merely appear as »voluntary sex work«.

Key words: prostitution, trafficking in human beings, public opinion research, legalization, restriction, sex work

UDC: 176.5 + 343.545